

Parisuhdelaki nettikansan kynsissä

Vuonna 2001 myös sanomalehdet ovat interaktiivisia. Lehtien nettiversiot tarjoavat foorumeita, joissa käydään monenlaista sanan- ja mielipiteenvaihtoa. Yksittäiset kansalaiset voivat nostaa esiin mieltään askarruttavia aiheita tai osallistua toimitusten aloittamiin keskusteluihin.

Yksi suurimmista nettifoorumeista on Ilta-Sanomien verkkolehti, joka keskustelujen lisäksi järjestää joka päivä nettigallupin jostakin ajankohtaisesta aiheesta. Vastaajia on aiheen mukaan muutamasta sadasta muutamaa tuhatteen, ja tulokset raportoidaan seuraavan päivän lehdessä. Gallupvastauksia voi myös kommentoida. Jos sananvaihto lehden antamasta aiheesta ei käynnisty spontaanisti, siitä julkaistu gallup-uutinen tekee sen varmasti.

Toisaalla mietitään kansalaisjournalismin mahdollisuuksia ja kehitellään erilaisia käytännöllisiä projekteja. Niiden lähtökohtana on ajatus julkisen keskustelun rappion torjumisesta siten, että kansalaisille luodaan journalismissa tilaisuuksia määritellä julkisen huomion arvoisia asioita.

Kun Ilta-Sanomissa uutisoidaan nettifoorumissa käytyjä keskusteluja ja nostetaan kansalaisten aloittamia keskusteluja uutissivuille, ovatko nettifoorumit toimitusten kädenojennus kansalaisjournalismille? Seurasimme yhtä vuoden 2001 vilkkainta nettikeskustelua, syyskuussa 2001 hyväksytyistä parisuhdelaista käytyä debattia Ilta-Sanomien nettifoorumilla ja sen päätymistä pape-rilehden sivuille, ns. julkiseen keskusteluun.

Aiheesta käytiin keskustelua 2392 kommentin voimin. Siitä keskusteltiin neljän eri otsikon alla, ja teemaan viitattiin kuudessa muussa keskustelussa. Parisuhdelakia kannatettiin ja vastustettiin, ja omaa näkemystä puolustettiin monenlaisin argumentein. Teksteissä vedottiin niin luontoon, moraaliin, normeihin, Raamattuun kuin klassikkofilosofeihinkin. Argumentoinnin tyyli vaihtelivat lyhyistä ja sängen suorasanaista mielipiteenilmaisuisista monisivuisiin esseisiin.

Palstoilla esiintyi satoja keskustelijoita. Yleensä keskustelu pyöri kuitenkin muutaman kymmenen asialle – eli parisuhdelaille tai nettifoorumille –

omistautuneen kirjoittajan ympärillä. Kyseisessä keskustelussa tahtipuikkoa heiluttivat esimerkiksi nimimerkit ”Pysykää kaapissa”, ”En edes haluaisi olla hetero” ja ”Mielipiteenvapaus”. Keskustelua käytiin myös argumentoinnin tasosta ja siitä, kuinka perustellusti oma kanta tulisi esittää. Foorumilla toivottiin tilaa myös vähemmän sofistikoituille kannanotoille. ”Eikö voi edes tällä keskustelufoorumilla sanoa rehellisesti miltä minusta tuntuu näissä homokysymyksissä?”

Kansalaisjournalismin kannalta kiinnostavaa on, millaiseen rooliin keskustelut nostetaan. Ilta-Sanomilla olisi monenlaisia mahdollisuuksia tarttua nettifoorumillaan käytävään kansalaiskeskusteluun. Se voisi poimia keskustelu-puheenvuoroja sivuilleen ja kommentoida niitä, etsiä vastauksia keskusteluisa esitettyihin kysymyksiin, pyytää aiheiden ”erilaisia asianosaisia” arvioimaan keskustelussa esitettyjä väitteitä tai kutsua koolle asiantuntijoita pulmia pohtimaan.

Lehti julkaisikin kahden parisuhdelakiin liittyvän nettikyselyn tulokset mielipidesivullaan (Hyväksytkö homosuhteiden rekisteröinnin? 19.9.2001, Pitäisikö homopareille antaa oikeus adoptioon 3.10.2001). Lisäksi lehdessä uutisoitiin useita tutkimuslaitosten tuottamia mielipidetutkimuksia, ja ”kansan mielipide” löytyi tavalla tai toisella ilmaistuna myös asiaa käsittelevistä uutisjutuista ja reportaaseista.

Aika ajoin Ilta-Sanomien nosti nettikeskustelijoiden kommentteja myös juttujensa tueksi. Ministeri Suvi-Anne Siimeksen myönteinen kanta homoparien adoptio-oikeuteen kirvoitti sekä nettikeskustelun että nettikyselyn. Poimintoja keskustelusta esitettiin lehden uutisjutuissa raflaavasti otsikoiden: ”Homoparien adoptioehdotus kuohuttaa nettikansaa”.

Tälläkin kertaa tyydyttiin ainoastaan kahden näkökannan varsin polarisoivaan esittelyyn sekä seuraaviin lukuihin: 21 prosenttia adoptio-oikeuden puolesta ja 79 prosenttia vastaan. Nostamalla esiin nettikansan mielipiteitä ja asettamalla ne vastatusten esimerkiksi ministerin kannan kanssa Ilta-Sanomien loi mielikuvaa kansalaisten puolella toimimisesta ja lukijan äänen kuulemisesta.

Yksinkertaisesti ajateltuna näyttää siltä, että nettikeskusteluissa ja niistä tehdyissä uutisissa ajatus kansalaisten pääsystä journalismiin toteutuvat. Eri asia on, syntykö osapuolien välille todellista keskusteluyhteyttä tai päädytäänkö jokaista mielipidettä yhtä lailla arvostamalla ainoastaan bourdieulaistain ”järjettömien artefaktien tuottamiseen”.

Nettikeskustelijoiden pääsy paperilehden sivuille näyttää sitä todennäköisemmältä mitä kevyemmistä aiheista keskustellaan. Juttujen juureksi ovat

päätyneet esimerkiksi keskustelut silikonirinnoista, pikkujoulujasta ja pettämisestä sekä miesten ruokottomasta ulkonäöstä. Näin kansalaisten käymä laaja-alainen ja monivivahteinen keskustelu on esitetty lehdessä tyypistyneenä ja sisällöltään yhdentekevänä.

Vaikka nettilehtien keskustelut tarjoaisivatkin toimituksille väylän kansalaisten tuntojen ja kokemusten kirjaamiseksi myös vakavammissa aiheissa, niissä kansalaisten äänet pakotetaan useimmiten polarisoiduiksi puolesta – vastaan -tyyppisiksi kannoiksi tai numeroiksi. Juttuja, jotka ottaisivat huomioon keskustelujen moniaineisuus, on vähän, jos lainkaan. Aidosti julkisen keskustelun mahdollisuus heikkenee, kun gallupmaiset keskustelun ”tulokset” eivät erota toisistaan informoitua, rationaalista mielipidettä ja ennakkoluulon ilmaisua.

Nettikeskustelijat tuntuivat itse usein vastustavan keskustelujen gallupmaista käsittelyä. Ainakin he toivoivat, että kyselyt ja keskustelut erotettaisiin selvästi toisistaan. Nettikyselyjä itsessään pidetään epäluotettavina. Tätä tunnetta ruokkii jo nettifoorumin lupaus siitä, että ”anonyymipalvelimien kautta voit Ilta-Sanomien kyselyssä äänestää niin monta kertaa kuin haluat”.

Monissa nettifoorumeilla esitetyissä kommentteissa korostettiin silti kansalaiskeskustelun merkitystä tärkeissä asioissa. Osa keskustelijoista päätyi esittämään samankaltaisia ajatuksia, kuin kansalaisjournalismin puolestapuhujatkin: avointa asianosaisten keskustelua ja kritiikkiä gallupeilla ratsastavia poliitikkoja ja viestimiä kohtaan.

Ilta-Sanomien Lukijan Ääni -nettifoorumin arvioiminen kansalaisjournalismin ideoista nostetuista kriteereistä voi tuntua kohtuuttomalta. Voi kuitenkin kysyä, miksi Lukijan Ääni ylipäätään on olemassa. Siksikö, että kansalaisten ääni voisi ”nousta” sieltä jonnekin: esimerkiksi toimituskokouksissa vakavasti otettaviksi jutun aiheiksi tai uutisseurannan kohteiksi? Vai siksi, että vaatimukset pääsystä ja keskustelusta voitaisiin kilpistää ”onhan meillä se foorumi” -vastauksiin?

Ainakin parisuhdelaista käytyä keskustelua lukiessa käy niin, että kuvittelemamme lehden kädenojennus jäykistyy ranteesta ja antaa kansalaisjournalismin ihanteille korvatillikan.

VTM Sanna Ojajarvi ja VTL Sanna Valtonen ovat Helsingin yliopiston viestinnän laitoksen tutkijoita.